

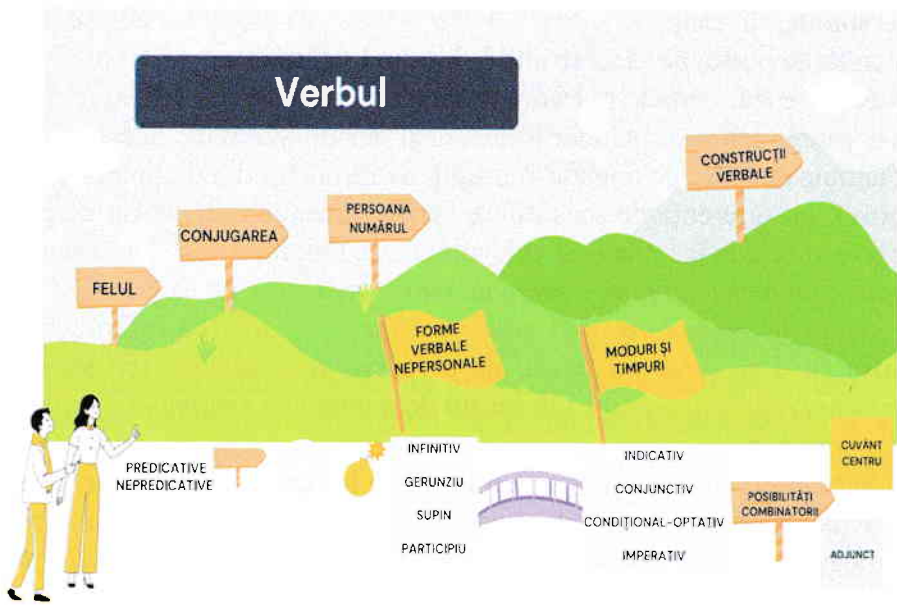
Aspecte morfosintactice în
gramatica limbii române:
Substantivul și verbul

1. VERBUL	9
1.1. Prezentare generală	9
1.2 Felul verbelor	13
1.2.1 Verbe predicative.....	14
1.2.2 Verbele auxiliare	15
1.2.3 Verbele copulative.....	17
1.2.4 Verbe personale/verbe impersonale	23
1.2.5 Verbe tranzitive/verbe intransitive	25
1.2.6 Aplicații	27
1.2.7 Răspunsuri și explicații	29
1.3 Persoana și numărul verbelor	33
1.3.1 Prezentare teoretică.....	33
1.3.2 Aplicații.....	34
1.3.3 Răspunsuri și explicații.....	36
1.4 Forme verbale nepersonale	36
1.4.1 Prezentare teoretică.....	36
1.4.2 Aplicații.....	47
1.4.3 Răspunsuri și explicații	49
1.5 Moduri personale	53
1.5.1 Indicativ	54
1.5.2 Conjunctiv.....	61
1.5.3 Condițional-optativ	62
1.5.4 Imperativ	64
1.5.5 Aplicații.....	65
1.5.6 Răspunsuri și explicații	67
1.6 Construcții verbale	72
1.6.1 Construcția activă.....	72
1.6.2 Construcția pasivă.....	73
1.6.3 Construcția reflexivă	76
1.6.4 Aplicații.....	79
1.6.5 Răspunsuri și explicații	80
1.7 Locuțiunea verbală	83
1.7.1 Prezentare teoretică.....	84
1.7.2 Aplicații.....	87

1.7.3 Răspunsuri și explicații	88
1.8 Aspecte normative	90
1.8.1 Aspecte legate de ortografia și ortoepia verbelor	92
1.8.2 Aplicații	95
1.8.3 Răspunsuri și explicații	96
1.9 Conversiunea verbelor	97
1.9.1 Presentare teoretică	97
1.9.2 Aplicații	99
1.9.3 Răspunsuri și explicații	101
1.10 Posibilitățile combinatorii ale verbelor. Predicatul	103
1.10.1 Verbul – cuvânt centru	106
1.10.2 Verbul – adjunct	111
1.10.3 Aplicații	115
1.10.4 Răspunsuri și explicații	116
2. SUBSTANTIVUL	121
2.1 Presentare generală	121
2.2 Felul. Genul. Numărul	122
2.2.1 Presentare teoretică	122
2.2.2 Aplicații	124
2.2.3 Răspunsuri și explicații	126
2.3 Articolul	127
2.3.1 Presentare teoretică	128
2.3.2 Aplicații	129
2.3.3 Răspunsuri și explicații	131
2.4 Prepoziția	132
2.4.1 Presentare teoretică	133
2.4.2 Aplicații	135
2.4.3 Răspunsuri și explicații	137
2.5 Cazurile	138
2.5.1 Presentare teoretică	138
2.5.2 Aplicații	146
2.5.3 Răspunsuri și explicații	149
2.6 Locuțiunea substantivală	151
2.6.1 Presentare teoretică	151
2.6.2 Aplicații	152
2.6.3 Răspunsuri și explicații	153
2.7 Aspecte normative	155
2.7.1 Aspecte legate de ortografia și ortoepia substantivelor	155

2.7.2 Aplicații	161
2.7.3 Răspunsuri și explicații	163
2.8 Conversiunea substantivului	164
2.8.1 Prezentare teoretică	164
2.8.2 Substantive provenite din alte părți de vorbire	165
2.8.3 Aplicații	166
2.8.4 Răspunsuri și explicații	166
2.9 Posibilități combinatorii ale substantivelor	167
2.9.1 Substantivul – cuvânt centru	168
2.9.2 Substantivul – adjunct	169
2.9.3 Aplicații	170
2.9.4 Răspunsuri și explicații	173
3. TABLOU GENERAL AL PĂRȚILOR DE PROPOZIȚIE. APOZIȚIA. CONSTRUCȚII INCIDENTE. TIPURILE DE RELAȚII SINTACTICE	179
4. ENUNȚUL. TIPURI DE PROPOZIȚII	185
5. Teste generale	189
5.1 Familiarizare	189
5.2 Fixare	195
5.3 Obținerea performanței	200
 Bibliografie	 207

1.2. Prezentare generală

Verbul este parte de vorbire flexibilă ce denumește acțiuni sau stări și care are capacitatea de a produce un enunț, prin care vorbitorul leagă acțiunile sau stările de realitate, indicând timpul desfășurării lor.¹ Este cea mai importantă parte de vorbire, cu cea mai mare flexiune, nucleul unei comunicări și cea care dictează tipul de propoziție, alături de intonația care pretinde și o punctuație specifică (de exemplu, *Citește.* și *Citește!* care arată două tipuri diferite de propoziții, cea dintâi asertivă, cea de-a doua imperativă).

Flexiunea verbală se numește **conjugare**, iar categoriile gramaticale ale verbului, în funcție de care își schimbă forma, sunt:

- modul: indicativ, conjunctiv, condițional-optativ, imperativ;²
- timpul, specific fiecărui mod predicativ, cu excepția imperativului, care nu are timpuri;

¹ *Gramatica limbii române pentru gimnaziu (GLRG)*, coordonatoare Gabriela Pană Dindelegan, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2019, p. 26.

² La care se adaugă prezumtivul, care nu se studiază în gimnaziu.

- persoană: I (eu/noi), a II-a (tu/voi), a III-a (el, ea/ ei, ele); numărul: singular și plural.

Pe lângă acestea, există și forme verbale nepersonale, care nu pot construi singure enunț, ci se subordonează altor cuvinte. Se numesc astfel, deoarece au o formă fixă și nu se modifică după persoană. De exemplu, forme ca *mergând*, *a merge*, *de mers* etc. se potrivesc oricărei persoane, deci sunt **forme nepersonale**, în timp ce *mergeam*, *aș merge*, *să merg*, *mergi* etc. se potrivesc unei anumite persoane, deci se află la **moduri personale**.

De asemenea, verbele pot intra în **construcții verbale** reflexive, pasive și active, care le schimbă nu doar forma, ci și sensul. Mai mult, aceste construcții sunt anticipate chiar de numele verbului, de forma lui din dicționare (formă de infinitiv), iar diferența de sens dintre verbele însoțite obligatoriu de pronume reflexive și cele neînsoțite este evidentă. De exemplu, *a aminti* (cu sensul de *a menționa un lucru, un fapt, a semnala cuiva ceva* etc.) nu este același lucru cu *a-și aminti* (*a rememora, a-și aduce aminte*), *a auzi* (cu referire la simțul auditiv) cu *a se auzi* (cu sensul de *a se zvonî*), *a preface* (cu sensul de *a transforma*) cu *a se preface* (cu sensul de *a mima un sentiment, o atitudine în mod ipocrit*) etc.

O altă observație necesară este referitoare la ceea ce arată un verb (acțiuni, stări, existență, gesturi etc.), fapt ce poate duce la confuzia cu un substantiv, care poate desemna același lucru: (*a cânta/ cântare/ cântat*, (*a mânca/ mîncare/ mîncat*, (*a picta/ pictură/ pictat* etc. Ceea ce le diferențiază este capacitatea substantivelor de a se articula (*cîntarea, cântatul, mîncarea, mîncatul, pictura, pictatul*) și faptul că acestea nu pot construi un enunț:

- *Cînt cu plăcere/Cîntatul păsărilor...(?)*
- *El a pictat un tablou/Pictatul tabloului...(?)*

După cum observăm în perechile de exemple, cea de-a doua este o structură care nu poate fi considerată enunț, deoarece nu are înțelesul unuia, este neterminat, nedefinitivat nici din punct de vedere semantic, nici din punct de vedere sintactic. De asemenea, ele nu au nici capacitatea de a arăta un anumit timp (prezent, trecut, viitor), așa cum au *cînt* (prezent) și *a pictat* (trecut). O altă observație este legată de procesul conversiunii, prin care o parte de vorbire trece în altă parte de vorbire, dar aceste situații sunt punctuale și asupra lor ne vom opri la analiza formelor verbale nepersonale și la subunitatea *Conversiunea verbelor*, unde, după cum se va vedea, acestea pot deveni nu doar substantive, ci și adjective, adverbe, prepoziții.

Ca atare, verbul este parte de vorbire flexibilă – pentru că se schimbă după mod, timp, persoană, număr, tipul de construcție – partea de vorbire cu cea mai mare capacitate de a-și schimba forma. Aceste modificări ale formelor verbale

depind și de clasa în care acestea intră, în funcție de terminația pe care o au la infinitiv. Astfel, există cinci mari clase de verbe:

- cele care se termină în *-a* (*a aplauda, a cânta, a închina, a picta, a xeroxa*);
- cele care se termină în *-ea* (*a dispărea, a dura, a plăcea, , a vedea*);
- cele care se termină în *-e* (*a alege, a cere, a duce, a merge, a spune*);
- cele care se termină în *-i* (*a auzi, a citi, a piti*);
- cele care se termină în *-î* (*a coborî, a urî*).

Importanța acestei încadrări vine din faptul că verbele se conjugă similar celor din categoria din care fac parte. De exemplu, verbul *a crea* face parte din aceeași conjugare ca și *a lucra, a picta* etc., de aceea pot fi luate prin comparație atunci când avem dubii în ceea ce privește scrierea lor corectă:

a lucra-a picta-a crea

*lucrez-pict**ez**-cre**ez***

*voi lucr**a**-voi pict**a**-voi cre**a***

*să lucr**ez**- să pict**ez**-să cre**ez***

Așa explicăm faptul că unele forme se scriu cu doi *-e*, pentru că la radicalul verbului se adaugă terminații specifice unor anumite moduri și timpuri.

O remarcă importantă este faptul că în limba română există și **verbe neregulate**, care se abat de la specificul conjugării lor, exemple în acest sens fiind *a da* (*dau, dai* etc.), *a fi* (*sunt, erai* etc.), *a lua* (*ia, să iau* etc.) etc.

De asemenea, trebuie luată în considerare și **omonimia parțială**, când unele verbe se conjugă diferit, în funcție de sensurile pe care le au. De pildă: *a turna*, cu cele două posibilități: *turnez* (dacă e vorba de a turna un film, ca în propoziția *Regizorul turnează noua serie SF.*) și *torn* (dacă mă refer la un lichid, ca în propoziția *Torn apă în pahar.*); *a manifesta* cu *manifest* (cu sensul de a arăta un anumit sentiment față de ceva sau cineva, ca în enunțul *Îmi manifest simpatia față de clasa aceasta.*) și *manifestez* (dacă are sensul de a se revolta, de avea o atitudine de răzvrătire împotriva cuiva sau a ceva, ca în enunțul *Manifestez împotriva Guvernului din cauza reformelor care încalcă dreptul la liberă exprimare.*). Evident, omonimele parțiale **nu trebuie confundate cu verbele care acceptă două forme de conjugare, ca a cheltui (cheltui/cheltuiesc), a așeza (așază/așează), a înșela (înșală/înșeală)³ etc. ce au același înțeles**. Atenție trebuie acordată și formelor folosite greșit, ale unor verbe care apar în exprimarea orală (de pildă forme greșite de imperativ ca *nu te du, nu fă* sau forme personale ale unor verbe impersonale ca *trebui, în loc de trebuie*) și pot fi considerate acceptate. Pentru aceasta, este necesară verificarea ediției a III- a a DOOM.

³ Conform *Dicționar ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (DOOM 3), ediția a III-a, coordonatoare Ioana Vintilă-Rădulescu, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2021.

Cu alte cuvinte, verbul este o parte de vorbire complexă, cu o flexiune diversă, dar logică și bogată din punct de vedere semantic, aspect care, după cum s-a văzut, contribuie la alegerea unei anumite forme care să corespundă mesajului pe care dorim să-l transmitem.

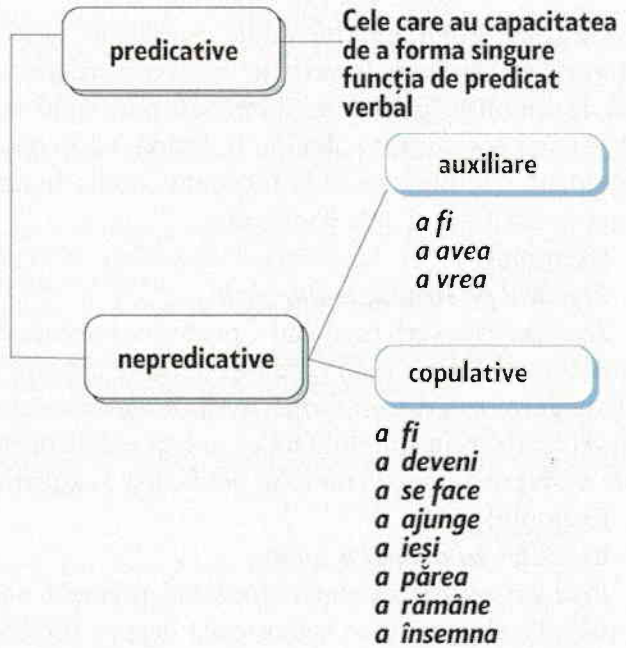
OBSERVAȚIE:

Reamintesc că, spre deosebire de părțile de vorbire **flexibile**, cele **neflexibile** nu își pot schimba forma, iar în această categorie intră prepoziția, conjuncția, adverbul și interjecția.

O altă observație importantă este legată de cele două denumiri, **parte de vorbire** și **parte de propoziție**. *Partea de vorbire* este reprezentarea morfologică a cuvintelor: substantiv, verb, adjectiv, pronume, numeral, adverb, conjuncție, prepoziție, interjecție.⁴ *Parte de propoziție* înseamnă funcția sintactică a părților de vorbire, raportul pe care îl stabilesc acestea într-un grup sintactic, în funcție de poziția pe care o ocupă, de adjunct sau de regent, cu mențiunea că un cuvânt poate fi într-un enunț atât **centru**, adică de el depinde cel puțin un alt cuvânt, cât și **adjunct**, depinzând el de un alt termen. Părțile de propoziție sunt principale (predicatul) și secundare (atributul, complementul, circumstanțialul, numele predicativ), la care se adaugă cu statut aparte subiectul, apozitia și construcțiile incidente. La subcapitolele *Posibilități combinatorii ale verbului*, respectiv *ale substantivului* se află și explicațiile referitoare la ce înseamnă și cum se comportă un astfel de grup și ce este un **adjunct**, respectiv un **cuvânt centru**, îndeosebi cu referire la grupul verbal și grupul nominal.

⁴ Conform *Gramaticii de bază a limbii române* (GBLR), ediția a II-a, coordonatoare Gabriela Pană Dindelegan, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2016, se pune în discuție autonomia articolului, statutul său ca parte de vorbire distinctă, de aceea nu l-am integrat în enumerarea părților de vorbire. El este considerat cuvânt *fără sens lexical*, aparținând *clasei determinantilor*; p. 87 a operei citate.

Felul verbelor

Verbele pot fi:

- **Predicative**, ceea ce înseamnă că au capacitatea de a forma singure predicat verbal, cu condiția să se afle la un mod predicativ.
- **Nepredicative**, ceea ce înseamnă că nu au capacitatea de a fi predicate verbale, categorie în care intră **verbele auxiliare** și **verbele copulative**.

După cum se poate observa din imaginea de mai sus, în limba română există trei verbe care pot fi auxiliare și opt verbe care pot fi copulative. (Există situații când pot exista și alte verbe copulative, dar pentru programa în vigoare de clasa a VIII-a, acestea opt sunt recomandate pentru a fi însușite.) Concluzia firească este că restul verbelor, cele care nu se află în categoria *nepredicative* sunt predicative. De asemenea, se remarcă faptul că cel mai complex dintre ele este *a fi*, care poate fi predicativ, auxiliar și copulativ. Pentru a face diferența între statutul lor, este necesar a ști sensurile acestuia și condițiile când *a fi* are rol de auxiliar. Aceeași observație este valabilă pentru *a vrea* și *a avea*, care pot fi predicative și auxiliare, cu mențiunea că, în cazul lor, este mult mai ușor de făcut distincția, pentru că nu au și calitatea de copulative. În cadrul aplicațiilor

se vor regăsi exerciții și explicații suficiente pentru aceste trei verbe, care să ajute la eliminarea confuziilor.

1.2.1 Verbe predicative

Cea mai importantă mențiune este legată de confuzia *verb predicativ/verb nepredicativ* și formele verbale predicative/nepersonale. Faptul că un verb se află la infinitiv, gerunziu, supin sau participiu nu îl face verb nepredicativ. El rămâne predicativ, dar la o formă nepersonală. Tocmai de aceea este recomandat a înțelege de la începutul studierii verbului că **nepredicative sunt verbele auxiliare și cele copulative.**

Exemplul 1:

Trecând pe stradă, te-am zărit.

Trecând este verb predicativ, pentru că are capacitatea de a fi singur predicat, dacă s-ar afla la un mod care i-ar permite această funcție sintactică. Aici el se află la gerunziu, deci o *formă verbală nepersonală*, dar aceasta nu îl face verb nepredicativ, prin simplul fapt că în context nu poate fi predicat verbal. *Am zărit* este verb predicativ, la un mod predicativ (indicativ).

Exemplul 2:

Erai elev în urmă cu un an.

Erai este verb copulativ, formând predicat nominal împreună cu numele predicativ *elev*, cu care spune ceva despre subiectul inclus (*tu*). El este verb nepredicativ, pentru că nu formează singur predicat verbal, aflat la un mod predicativ (indicativ).

Exemplul 3:

Erai acasă în urmă cu un an.

Erai este aici verb predicativ, pentru că are sensul de *a se afla*, și predicat verbal, pentru că este la indicativ, un mod predicativ.

Concluzia este că felul verbului nu are legătură cu modul sau forma verbală nepersonală la care se află, ci cu rolul sintactic pe care îl are (predicat verbal sau parte a predicatului nominal) ori cu rolul morfologic, de instrument gramatical, în cazul verbelor auxiliare. Aceste verbe nepredicative sunt puține în limba română și au, după cum se va vedea, condiții clare de realizare.

Rolul verbelor auxiliare

A FI

- **infinitiv, perfect** - Nu știa a fi citit acea carte.
- **conjunctiv, perfect** - Să fi citit era ce-mi doream.
- **condițional-optativ, perfect** - Aș fi citit o poveste.
- **indicativ, viitor anterior** - Voi fi citit cândva cartea.
- **construcții pasive** - Romanul a fost citit de către mine

Cu excepția construcțiilor pasive, *a fi* are formă invariabilă ca auxiliar.

A AVEA

- **indicativ, perfect compus**: *am, ai, a, am, ați, au.*
 (În fața participiului verbului de conjugat)
 Eu am citit acea carte.
- **indicativ, viitor**: *am, ai, are, avem, aveți, au.*
 Am să citesc cândva cartea.
 (Se construiește împreună cu conjunctivul verbului de conjugat)
- **condițional-optativ**: *aș, ai, ar, am, ați, ar.*
 (În fața infinitivului verbului de conjugat, la prezent)
 Aș citi o poveste.
 (În fața auxiliarului *a fi*, la timpul perfect al condițional-optativului)
 Aș fi citit o poveste.

A VREA

- **indicativ, viitor standard și viitor anterior**:
voi, vei, va, vom, veți, vor.

Voi citi romanul.
 Vor fi citit romanul.

După cum se observă din imaginea de mai sus, limba română are trei verbe auxiliare care se folosesc în anumite condiții, cu rolul de a arăta **moduri** (verbul auxiliar *a avea* pentru condițional-optativ), **timpuri** (*a fi* pentru perfectul infinitivului, al conjunctivului, al condițional-optativului și pentru viitorul anterior; *a avea* pentru perfectul compus și pentru viitor, *a vrea* pentru viitor și viitor anterior) sau un anumit tip de **construcție verbală** (*a fi* pentru construcția pasivă). Atenția trebuie să se concentreze nu doar pe structura verbală pe care o analizăm, ci și pe sensul acesteia.

Exemplu:

Voi nu vedeți bine. – *voi*=pronume personal.

Voi să tacă, dar ceva îl opri. – *voi*=verbul predicativ *a voi*, persoana a III-a, numărul singular, mod indicativ, timp perfect simplu.

Voi opri la o benzinărie. – *voi*= verbul auxiliar *a vrea*, ce intră în componența verbului predicativ *a opri*, arătând timpul viitor al acestuia, persoana I, numărul singular.

Spre deosebire de verbele copulative, și ele verbe nepredicative, cele auxiliare nu se pot analiza singure și nu au un rol sintactic care să impună altui cuvânt un anumit statut sau o anumită funcție sintactică (verbele copulative cer nume predicativ, fie că se află la un mod predicativ, fie că se află la o formă verbală nepersonală, situație în care se vor analiza împreună, ca o singură funcție, care poate fi subiect, atribut, complement sau circumstanțial). Auxiliarele rămân instrumente gramaticale pentru realizarea **unor categorii morfologice specifice exclusiv verbului**.

Exemplul 1

Am o carte veche la care țin foarte mult.

Am este verb predicativ, având sensul de *a posedea*. (*Sunt posesorul acestei cărți vechi.*) El se analizează singur: *am* – verb predicativ, modul indicativ, timp prezent, persoana I, numărul singular, funcție sintactică de predicat verbal.

Am cumpărat o carte veche.

Am este verb auxiliar. El nu se analizează separat, ci împreună cu verbul de conjugat, *a cumpăra*: *am cumpărat* – verb predicativ, mod indicativ, timp perfect compus, persoana I, numărul singular, funcție sintactică de predicat verbal.

Exemplul 2

Ei vor o înghețată.

Vor este verb predicativ, pentru că are sensul de *a dori*. Se analizează singur, astfel: *vor* – verb predicativ, mod indicativ, timp prezent, persoana a III-a, numărul plural, funcție sintactică de predicat verbal.

Ei vor vrea o înghețată.

Vor este verb auxiliar, arătând timpul viitor al verbului de conjugat *a vrea*, ceea ce demonstrează că același verb poate fi, la un moment dat, în aceeași structură, verb auxiliar și verb predicativ. Analiza corectă este: *vor vrea* – verb predicativ, modul indicativ, timp viitor, persoana a III-a, numărul plural, funcție sintactică de predicat verbal.

Exemplul 3

Să fi văzut cartea care îmi plăcea?

Fi este verb auxiliar pentru timpul perfect, modul conjunctiv al verbului de conjugat *a vedea*. El se analizează împreună: *să fi văzut* – verb predicativ, modul conjunctiv, timpul perfect, persoana I, numărul singular.

Să fii văzut în parc este ceva normal.

Fii este verb auxiliar pentru construcția pasivă (*să fii văzut în parc de către cineva*). Verbul de conjugat este *a vedea*, analiza realizându-se tot împreună: *să fii văzut* – verb predicativ, modul conjunctiv, timpul prezent (la perfect ar fi fost *să fi fost văzut*), persoana a II-a, numărul singular.

Să fii în parc, te rog!

Să fii este verb predicativ, având sensul de *a fi într-un loc, undeva (în parc)*, modul conjunctiv, timpul prezent, persoana a II-a, numărul singular.

Să fii atent, te rog!

Să fii este verb copulativ (*să fii într-un fel – atent*), formând funcția de predicat nominal împreună cu numele predicativ *atent*. Modul este tot conjunctiv, iar timpul este prezent.

Concluzia este că doar în contexte date putem determina ce valoare morfologică au cele trei verbe, iar pentru a nu greși este esențial a ne însuși maniera de formare a modurilor și a timpurilor, la care se adaugă citirea cu atenție a enunțului pentru a remarca sensul pe care acestea îl au.

1.2.3 Verbele copulative

ATENȚIE!

EXISTĂ OPT VERBE COPULATIVE PE CARE TREBUIE SĂ LE ȘTII:

- **A DEVENI** - mereu copulativ
- **A AJUNGE/ A SE FACE/ A IEȘI** - cu sensul de *a deveni*
- **A ÎNSEMNA** - cu sensul de *a reprezenta, a avea o semnificație*
- **A RĂMÂNE** - cu sensul de *a rămâne într-un fel/ceva/al cuiva*
- **A PĂREA** - cu sensul de *a părea într-un fel, al cuiva, ceva*
- **A FI** - cu sensul de *a fi ceva/intr-un fel/al cuiva*

Toate aceste sensuri se completează cu numele predicativ care arată o însușire, o caracteristică a subiectului despre care se vorbește.

Verbul copulativ este cel care aduce informația morfologică în structurile nominale, arătând modul timpul, persoana și numărul, în timp ce numele predicativ arată caracteristica, însușirea atribuită subiectului⁵:

⁵ GBLLR, p. 254.